

Forord

Det er svært at forestille sig et mere relevant tidspunkt for udgivelsen af dette nummer. COVID-19 har gjort digitale rum, virtuelle forbindelser og digitale ressourcer til en nødvendighed og en præmis for ikke bare sprogundervisning og undervisning mere generelt, men også for en stor del af de sproglige interaktioner som ikke er undervisningsorienterede. Hvor COVID-19 på rigtig mange måder har ændret fundamentalt ved vores måde at leve og interagere på, så er brugen af digitale ressourcer i forbindelse med undervisning ikke på samme måde ændret, men blot eskaleret. Forstået på den måde at de platforme og ressourcer som nu er uundværlige for gennemførelse af onlineundervisning og onlineeksamener, har eksisteret og været anvendt længe før COVID-19, blot ikke af alle og i den udstrækning som vi ser nu.

Den opmærksomme læser vil bemærke at nummeret er længere end sædvanligt, hvilket er foranlediget af afholdelsen af EUROCALL-konferencen i Danmark i efteråret 2020 (CALL = Computer Assisted Language Learning).

Desuden markerer dette nummer en fremtidig digitalisering af Sprogforums udgivelser, hvilket vil give lavere produktionsomkostninger og dermed også mulighed for særligt udvalgte udvidelser af bestemte numre.

Temaet digitalisering er ikke nyt i Sprogforum. Allerede i 1996 udgav vi temanummeret *Mellem bog og internet* (nr. 5) der fokuserede på brug af tekster hentet fra internettet. I 2006 udgav vi temanummeret *E-læring og m-læring* (nr. 38) der handlede om det virtuelle læringsrum og læring via mobiltelefonen. Og i 2012 udgav vi temanummeret *IT nu* (nr. 54) der udfoldede de mange muligheder og udfordringer som datidens digitale ressourcer medførte, og diskuterede hvordan man bedst kunne udnytte de tilgængelige værktøjer og platforme i sprogundervisningen.

Dette nummer af Sprogforum kan læses som en del af en bevægelse fra *digitalisering som mulighed* til *digitalisering som nødvendighed og vilkår* i sprogundervisningen for både undervisere, elever og den bredere offentlighed. Vi er alle blevet skubbet i retning af en erkendelse af at digitaliseringen ikke blot understøtter de mere flygtige,

overfladiske og måske ligegyldige SoMe-relationer, -profiler og -netværk, men at den faktisk lige nu og i fremtiden spiller en afgørende rolle for opretholdelsen af samfundsmæssige, erhvervmæssige, uddannelsesmæssige, økonomiske og sociale relationer og strukturer. Uddannelser, jobs, brancher, økonomier, familier og sociale netværk hviler lige nu på digitalt faciliteret og understøttet sproglig interaktion der er afhængig af en aktualisering og anvendelse af den viden og erfaring med digitale ressourcer som findes i den sprogfaglige forskning og praksis.

Nummeret er et bidrag til denne aktualisering og anvendelse og præsenterer en række forskellige perspektiver på anvendelsen af digitale ressourcer i sprogundervisningen. Nogle af disse forholder sig til digitale ressourcer som en særlig type kontekst for sproglæring og sproglig praksis, og andre forholder sig til de digitale værktøjer man kan bringe i anvendelse i forskellige undervisningskontekster, digitale såvel som ikke-digitale.

Diskussionen af de utallige og på sin vis uoverskuelige muligheder som digitaliseringen åbner op for både for undervisere og elever, rejser ikke bare spørgsmålet om hvordan disse bedst kan *understøtte læring*, men også det væsentlige spørgsmål om hvorvidt de i nogle tilfælde *forhindrer læring* eller *skaber ulighed mellem eleverne* i forhold til deres udbytte af undervisningen. Der er flere aspekter af denne diskussion, hvoraf nogle berøres på forskellig vis i dette nummer. Blandt andet adresseres spørgsmålet om hvorvidt og hvornår digitale ressourcer udgør hjælpemidler eller 'snyd', en diskussion som er særlig velkendt i relation til *Google Translate*, og som deler vandene for mange sproglærere inden for en uddannelsesmæssig kontekst. Hastigheden af den digitale udvikling der også skaber en generationsmæssig kløft, slår i forskellig grad igennem i enhver undervisningssituation og giver anledning til overvejelser om hvorvidt det overhovedet er muligt nu og i fremtiden at begrænse anvendelsen af digitale hjælpemidler da underviserne ofte kun kender til en brøkdel af de ressourcer som eleverne tager for givet. I den forbindelse er en væsentlig overvejelse imidlertid den ulighed mellem eleverne som de digitale ressourcer potentielt set fører med sig, da man som underviser ikke kan tage udgangspunkt i at alle har samme adgang til eller kompetencer i anvendelsen af digitale ressourcer. Det som kan udgøre en mulighed for nogen, kan være en barriere for andre, og for underviseren er det en væsentlig overvejelse på hvilken måde sådanne forskelle kan bidrage til udligning eller til forøgelse af økonomiske, kønsmæssige, klasse-mæssige, etniske, kompetence- og vidensmæssige skel.

På samme måde som anvendelsen af digitale ressourcer kan skabe ulighed og urimelighed i klasseværelset, så kan de også udgøre et værktøj til inddragelse, inklusion og motivation af elever som ellers oplever barrierer ved mere traditionelle former for undervisning. Man kan endda forestille sig at en øget brug af digitale ressourcer og platforme kan øge tiltrækningen til sprogfagene som for mange måske opleves som tørre, boglige fag. Sådanne spørgsmål har implikationer på mere uddannelsespolitisk niveau, nemlig hvordan man definerer nogle hensigtsmæssige uddannelsesstrukturelle rammer for de mange digitale muligheder, altså for hvordan og hvornår det digitale må, skal, bør og kan anvendes af undervisere og studerende/elever.

Allerførst bringer vi i dette nummer et interview: *Sprogforum i 26 år – et interview med Karen Lund*, foretaget af Annegret Friedrichsen og Bente Meyer. Karen Lund har været en central person i Sprogforum lige siden dets begyndelse i 1994. Hun har været medstifter af tidskriftet og har siddet i storgruppen og i redaktionen igennem alle årene, og hun har desuden været ansvarshavende redaktør i 11 år fra 2006 til 2017.

I kronikken *Hvid historiefortælling og symbolsk vold – også i Danmark* tydeliggør Helle Stenum behovet for at arbejde med et erindringspolitisk perspektiv i sprogfagenes kulturpædagogiske undervisning. Ved at tage os med på en rejse, der fører forbi velkendte monumenter, historiske navne og ikoniske film fra USA giver kronikken et indblik i den 'hukommelsesindustri' der opretholder og spreder en racistisk historiefortælling, men også i de handlekraftige antiracistiske bevægelser, der fortsætter århundreders kamp mod *White Supremacy*-fortællingens magt og derimod hylder dem der historisk har bidraget til opgøret med slavegørelse og racebaseret diskrimination, vold og drab.

I artiklen *Fagportalerne i engelsk og tysk – digitale muligheder for autentiske sprog- og kulturmøder?* fortæller Lone Krogsgaard Svarstad og Jette von Holst-Pedersen om brug af materialer til engelsk og tysk hentet på forlagernes portaler. De beskriver bl.a. to forløb i hhv. engelsk ("Fake News") og tysk ("Müll oder Mahlzeit") hvori der er blevet anvendt en cyklusmodel for interkulturel læring der leder eleverne gennem fire faser: bemærke, sammenligne, reflektere og interagere. I forbindelse med disse eksempler diskuterer forfatterne betydningen af at anvende autentiske tekster i sprogundervisningen.

I *Opmærksomhed og tid: Om brug af digitale læremidler i folkeskolens tyskundervisning* præsenterer Maria Pia Pettersson de første erfaringer fra et digitalt didaktisk forløb med tyskelever i 8. klasse. Artiklen

undersøger den centrale rolle som opmærksomhed og tid spiller i hverdagspraksissen i klassen og i elevernes læreprocesser. Med et eksempel på undervisning i mundtlig interaktion vises hvordan brug af digitale læremidler både kan føre til højt tempo og overfladisk læring og give mulighed for den 'langsomhed' som er nødvendig for sproglig og kulturel læring og bevidsthedsdannelse.

Ana Kanareva-Dimitrovskas artikel *Sprogunderviserens kompetencer og rolle i virtuelle udvekslingsprojekter* undersøger sprogunderviserens kompetencer og roller i forbindelse med anvendelse af IT i fremmedsprogsundervisningen. I lære- og læseplaner stilles der krav til underviseren om integrering af ny teknologi i undervisningen, men der medfølger ikke altid tilbud om uddannelse eller efteruddannelse i teknologiunderstøttet undervisning. Artiklen sætter fokus på virtuelle udvekslinger som en veletableret pædagogisk tilgang til fremmedsprogsundervisning. Forfatteren belyser og diskuterer mere konkret hvilken viden og hvilke færdigheder og holdninger der er nødvendige for etableringen og gennemførelsen af succesfuld interkulturel udveksling online. Til sidst fremhæves behovet for en bedre integration af digitale kompetencer/onlinekompetencer i uddannelse og efteruddannelse af lærere.

Forfatterne Francesco Caviglia og Christian Dalgaard rejser spørgsmålet om de mange nye sprogteknologiske værktøjer er snyd eller en ressource, i artiklen *Sprogteknologier: Er de snyd eller læringsunderstøttende ressourcer?* Artiklen tager udgangspunkt i de gældende regler for sprogfagernes skriftlige prøver i gymnasiet som i skrivende stund forbyder de fleste digitale hjælpemidler. Forfatterne argumenterer først for, at disse regler kan være vanskelige eller umulige at opretholde. Derefter problematiseres hvorvidt det kan være fagligt og didaktisk hensigtsmæssigt at forbyde disse sprogteknologier, samt hvilke muligheder og udfordringer der ville opstå ved at integrere sprogteknologierne i sprogfagernes faglig profil. Diskussionen belyses igennem konkrete eksempler på sprogteknologier.

I artiklen *At 'lære med' de digitale ressourcer i gymnasiets sprogfag* påpeger forfatteren Marnie Lai at brugen af digitale ressourcer ikke blot er noget man *lærer fra*, men også *lærer med*, og foreslår at netop den læring som ligger i selve anvendelsen af de digitale ressourcer, i højere grad bør sættes i fokus. Med udgangspunkt i to forløb i gymnasiets sprogundervisning i engelsk og kinesisk peger Lai på de digitale ressourcers affordanser og på at man gennem arbejdet med en højere grad af digital tænkning kan udvide og forandre fagligheden i sprogfagene og ikke mindst gøre arbejdet med sprogfagene mere attraktivt.

I artiklen *Læring på spil i arbejdsmarkedsrettet sprogundervisning – en videreudvikling af CALL-ressourcer i andet- og fremmedsprogsundervisning* præsenterer forfatteren Louise Tranekjær et bud på hvordan man fra et interaktionelt perspektiv kan udvikle digitale læringsspil. Tranekjær påpeger at de nuværende spilbaserede digitale læringsressourcer mangler den kontekstuelle situering og autenticitet som sikrer motivation, relevans og anvendelighed i sproglæringen.

I artiklen *Procesbaseret tilgang til informationssøgning i undervisningen* fokuserer Danièle Eychenne og Dea Jespersen på et undervisningsforløb i fransk for 8. klasse. De argumenterer for at det kræver stilladsering at facilitere informationssøgning og undervisning i digitale kompetencer. De beskriver undervisningsforløbet dels i lyset af en referenceramme for digitale kompetencer (DigComp), dels i lyset af hvad Læreplanen for fransk foreskriver om digitale kompetencer. I artiklen viser de, hvordan informationssøgning i fransk kræver strategier for at kunne håndtere arbejdet med søgeord, kollokationer, ortografi m.m. De pointerer behovet for at digitale og kommunikative kompetencer tænkes sammen fremover.

Sarah Bro Transmundi og Cecilie Lemmeke Madsen skriver i artiklen *Unge bruger emojis til at udtrykke sig på nye måder i digital kommunikation* om en undersøgelse af hvad brugen af emojis betyder for de interpersonelle relationer. De fremhæver at emojis bruges som værdibærende markører, og at vi med emojis er vidner til en kropslig renæssance hvor der skabes et interessant retorisk modpres mod de mere strukturelle kommunikationsformers afmontering af kropens nærvær i dialogen.

I artiklen *Studerendes informationskompetence – om samarbejder mellem universitetsbibliotekarer og universitetsundervisere* belyser Annegret Friedrichsen og Bente Meyer, hvordan indholdsmæssige og organisatoriske aspekter af universitetsundervisningen påvirker muligheden for at de studerende kan udvikle informationskompetence som en integreret del af deres studie. Artiklen bygger på interviews med bibliotekarer og undervisere i sprogfag på to universiteter i Danmark. I artiklen gives en række eksempler på, hvordan universitetsbibliotekarer og -undervisere i praksis samarbejder om at udvikle de studerendes informationskompetence i sammenhæng med deres fag. Til sidst diskuterer forfatterne mulighederne for at skabe større synergi mellem universiteternes sprogarbejde og fokus på informationskompetence.

Under *Åbne sider* bringer vi i dette nummer artiklen *Flersprogethed og interkulturelle kompetencer til fremtidens arbejdsmarked – indsigter fra erhvervslivet til undervisningsverdenen*, hvori forfatterne Jan Engberg,

Ana Kanareva-Dimitrovska og Susana S. Fernández præsenterer nogle af de indledende resultater fra Erasmus+-projektet *Generation Global: Multilingualism and intercultural skills for a dual-competency workforce of the future*. Med udgangspunkt i en interviewundersøgelse beskriver de hvordan erhvervslivet giver udtryk for et behov for og en efterspørgsel efter medarbejdere med fremmedsproglige kompetencer som led i internationalisering.

Nummeret inkluderer desuden to boganmeldelser. Den ene er Astrid Mus Rasmussens anmeldelse af bogen *Hvorfor gør jeg det jeg gør? Refleksionshåndbog for sprog lærere* som er skrevet af Birgit Henriksen, Susana Fernández, Hanne Leth Andersen og Dorthe Fristrup og udgivet på forlaget Samfundslitteratur. Den anden er Michael Byrams anmeldelse af bogen *Verdensborgeren og den interkulturelle læring. Inspiration og nytænkning til sprogfagene og andre fag* som er skrevet af Karen Risager og Lone K. Svarstad og ligeledes udgivet på Samfundslitteratur.

Som altid indeholder dette nummer Temanyt med nyere litteratur inden for temaet udvalgt af Sprogpædagogisk Informationscenter på AU Library, Emdrup. Temanyt efterfølges af Andet nyt med nye bøger fra bibliotekets samling.